

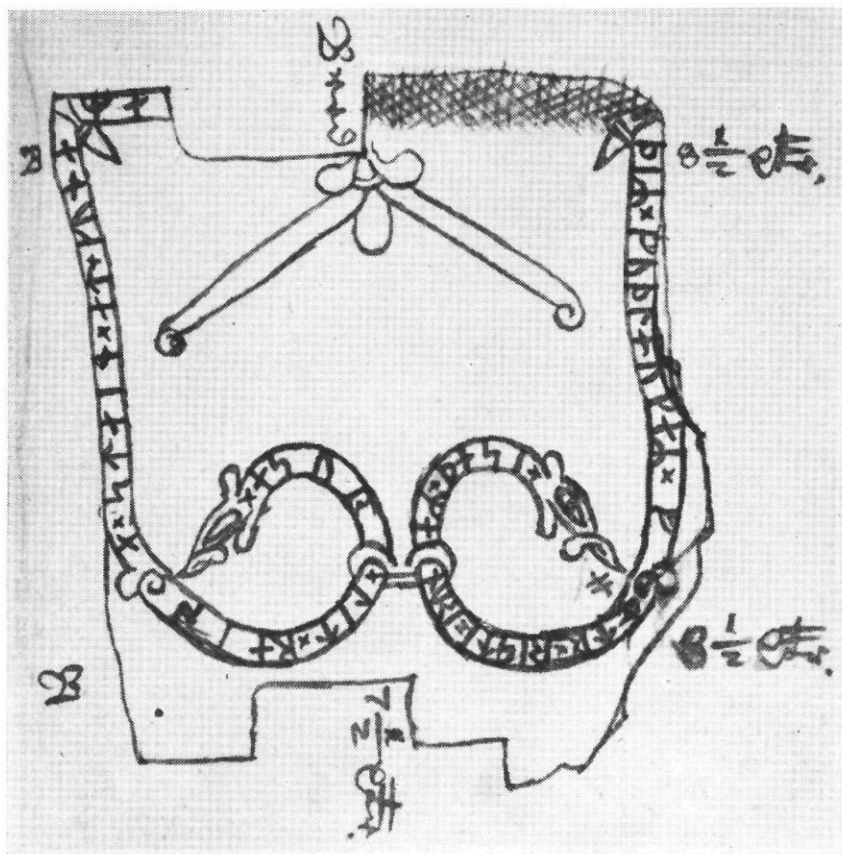

Fig. 164. U 167. Ö. Ryds kyrka. Efter teckning av Aschaneus.

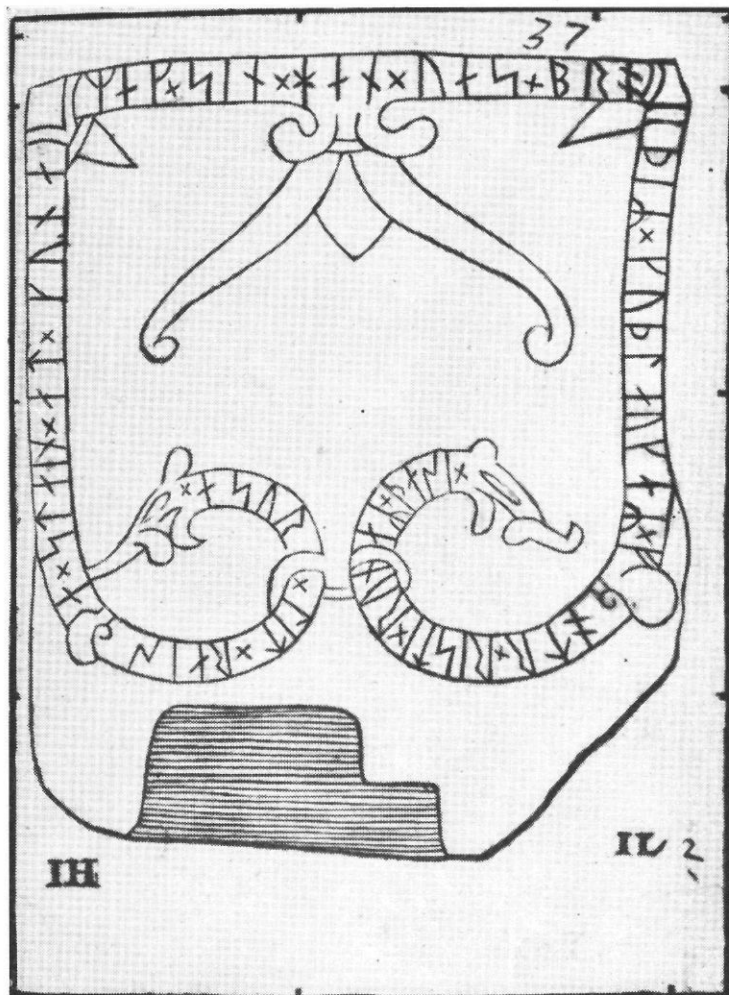

Fig. 165. U 167. Ö. Ryds kyrka. Efter B 224.

Karakteristiskt för Fot är även, att stenytan i regeln har blivit omsorgsfullt bearbetad, så att den är slät och jämn. Inga knöligheter eller gropar få förekomma. Den av Fot ristade Skokloster-stenen (L 1550) är, såsom von Friesen framhållit, ett av de ytterst få monument i Uppland, där själva stenen omformats för sitt ändamål: övre rundningen är nämligen tillhuggen, så också stenens smalsidor. Något liknande gäller i själva verket också om Fots runsten i Ö. Ryds kyrka. Den har ursprungligen av allt att döma varit fyrkantig, ehuru stenens kanter ha blivit svårt skadade. Både upptill och på sidorna har säkerligen stenens kant bildat den yttre ramen för inskriften. Härpå tyder särskilt, att den inre slinglinjen på h. sidan är svagt böjd, vilket synes ha berott på att stenkanten här har haft en motsvarande böjning. Möjligen har ornamentiken i denna ristning sin förebild i gravstenar. Särskilt är att märka de båda bandknutarna i hörnen upptill. Jfr London-stenen (Wimmer-Lis Jacobsen n:r 246).

Möjligen har Fot i sin Ö. Ryd-sten varit påverkad av mönstret på Söderby-stenen (U 171), som ristaren Faste har utfört på uppdrag av Gunne. Ristningens grundplan är här visserligen trekantig, men slingan följer utefter stenens raka kanter och har upptill en likartad bandknut. Mönstret har kanske tilltalat Fot, och han har varierat det i den runsten, som han några år senare fick i uppdrag att utföra till minne av Gunne.

168. Björkeby, Ö. Ryds sn.

Litteratur: B 222, L 641. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 43, 45, F 1 5: 3; O. Celsius, SR 2, s. 141, 633; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 97 not 6; UFT h. 7 (1878), s. 73; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 100.

Avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5: 3), träsnitt (Monumenta 3 och B 222).

Runristningen, som numera är förkommen, är känd endast genom Peringskiölds teckning och träsnitt. Den fanns »I Biirkeby I tompten emellan begge gårdarne» (F 1 5: 3) och avteck-

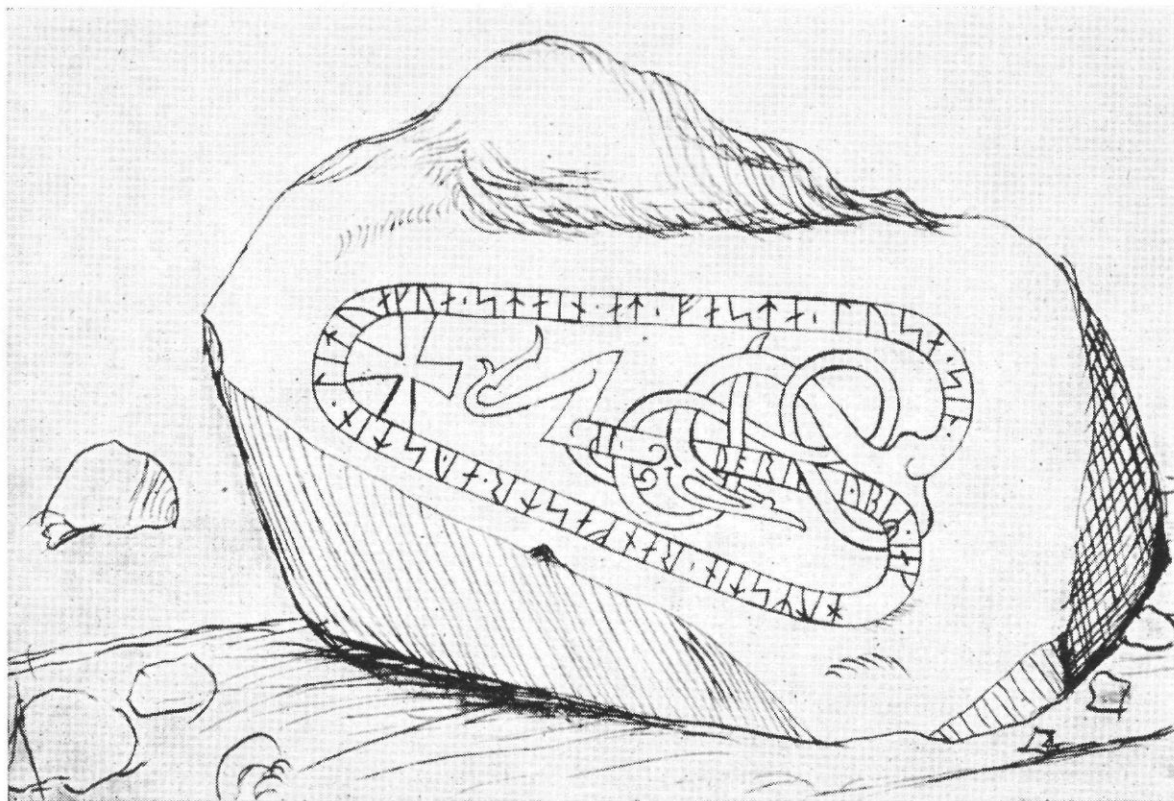

Fig. 166. U 168. Björkeby, Ö. Ryds sn. Efter teckning av Peringskiöld.

nades den 11 och 12 maj 1693. I *Monumenta* 3 anges platsen: »Biörkeby i Ry Sochn Dandery Skepzlag», i *Bautil*: »Biörkeby». — Den har icke granskats av Celsius och finnes icke upptagen i Dybecks eller Brates samlingar. I *UFT* h. 7, s. 73 upplyses, att stenen är söndersprängd och lagd i bogårdsmuren.

Ristningen har funnits på ett stort stenblock, omkring 2 m. högt, med en tilljämnad yta. Ristaren Öpir har använt ett av sina vanliga mönster, men på grund av ristningsytans form har det blivit liggande, med mönstrets fotända åt stenens h. sida.

Inskrift (enligt B 222):

hulmstin · ranfastr · aystin · litu akua · stain · at · fasta · lusa · sin · - - · þoru ybir · iak

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Holmstæinn, Ra[g]nfastr, Øystæinn letu haggva stæin at Fasta, løyssa(?) sinn [ok] Þoru. Øpir hiogg.

»Holmsten, Ragnfast, Östen läto hugga stenen efter Faste, sin och Toras frigivne(?). Öpir högg.»

Till läsningen: 2 **ul** är binderuna. 49—50 förefaller vara ett upp- och nedvänt **k**, följt av ett rättvänt **u** (eller **l**).

Svårighet bereder tolkningen av 42—45 **lusa**; det har ingen motsvarighet i någon annan inskrift. Peringskiöld själv översätter inskriftens senare del: »åt Fasta, deras Liusmoder, och den dristige Ubbe uthögg runorna.» 37—41 måste givetvis vara ack. av mansnamnet *Fasti*, och det följande 42—45 **lusa** ack. av ett svagt böjt substantiv. Den enda rimliga förklaringen har givits av Liljegren (*Runlära*, s. 97): »*Lusi* torde åse hwad man annars kallar *Leysingi* eller lösgifwen, frigifwen»; den har senare upptagit av Dieterich (*Runen-Sprachschatz*, s. 361) och Brate. Verbet isl. *leysa*, fsv. *lösa* betyder bl. a. 'lösgöra, frigiva ur trældom', isl. *lausingi*, m. och *leysingi*, m. betyder 'frigiven' (fsv. *frælsgivi*, m.). Sannolikt är suffixet *-ingi* här av samma art som i *høfðingi*, *foringi*, *hamingia* m. fl., d. v. s. en utveckling av *-gengi*, urn. **-gangian-* 'som går'. 42—45 **lusa** skulle kunna vara ack. av adj. *lauss* 'lös, fri' i bestämd form, eller av en avledning med suffixet

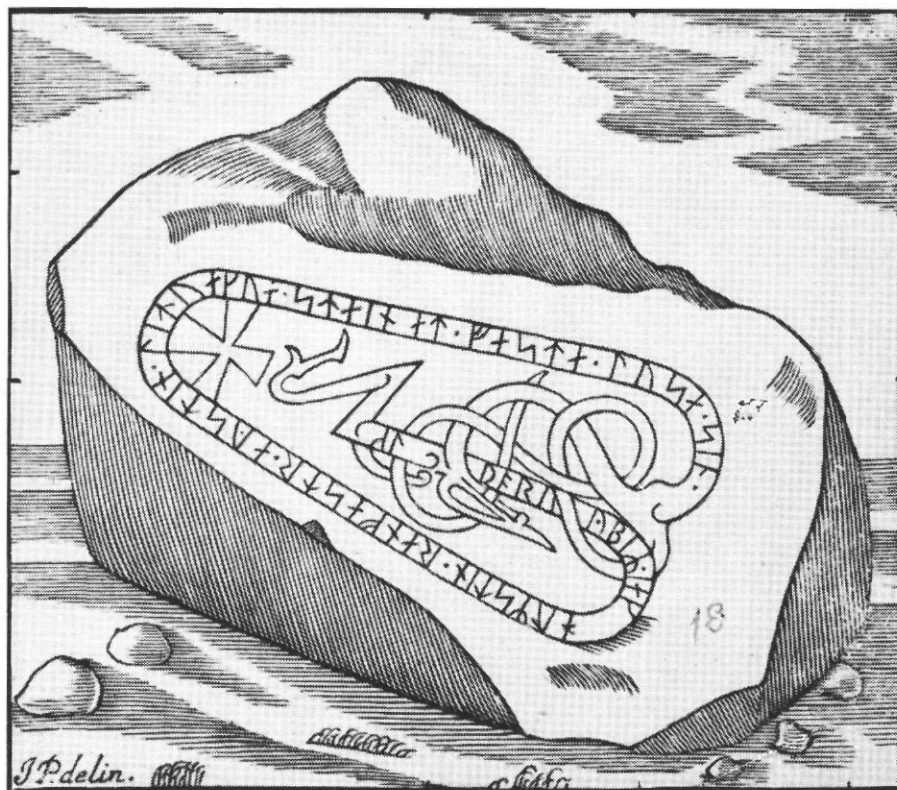

Fig. 167. U 168. Björkeby, Ö. Ryds sn. Efter B 222.

-ian- på adj.-stammen *laus-*; det skulle alltså kunna återge antingen (ack.) *lausa* eller *løysa*. Något sådant ord med betydelsen 'frigiven' finns emellertid icke f. ö. belagt i de nordiska forn-språken, och tolkningen är därför givetvis i hög grad osäker.

Om namnet *Holmstæinn* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105, om *Ragnfastr* och *Fasti* s. 100.

169. Björkeby, Ö. Ryds sn.

Pl. 110.

Litteratur: Handlingar i ATA.

Runstenen påträffades år 1937 i en gammal grund, som upptäckts vid grävning för källare, o. 75 m. SÖ om mangårdsbyggnaden i Björkeby. Stenen stod som portsten med den ristade ytan vänd inåt jordvallen. Den har nu blivit rest i närheten av fyndplatsen.

Grårandig gnejsgranit med hårda kvartskristaller. Höjd 1,75 m., bredd 0,85 m. Stenen är avslagen upptill och längs v. sidan, varigenom en stor del av inskriften har gått förlorad. Ristningen är grund med fina linjer. Den är tämligen väl bevarad.

Inskrift:

ulmstin × i rupi × urm - . . . tin × pina × iftir × frustin × sun sin × uk + iftir × uku + my sina ×

Holmstæinn i Riudi, Orm- . . . [s]tæin þenna æftir Frøystæin, sun sinn, ok æftir ungu møy sina.

»Holmsten i Ryd, Orm- . . . denna sten efter Frösten, sin son, och efter sin unga dotter.»

Till läsningen: Icke stungna äro 6, 18, 21, 24, 34, 40, 44 i, 10, 31 u, 50 k. Däremot är tydligt stunget 53 y. Övre delen av 13—15 är borta, men alla tre runorna äro fullt säkra. Det följande kan vara u, men möjligen också t. ex. il.

33—4031. *Upplands runinskrifter.*